

Література

1. Гусев В.І. Видатні постаті в історії України IX-XIX ст. Короткі біографічні нариси. Історичні та художні портрети /В. І. Гусев (кер. кол.авт.), В. П. Дрожжин, Ю. О. Калінцев, О. Г. Сокирко, В. І. Червінський. Київ : Вища школа, 2002. 359 с.
2. Коліївщина: право на повстання: збірник наукових і науково-популярних статей, присвячений 250-літтю національно-визвольного повстання 1768-1770 років. Київ : Видавець Марко Мельник, 2020. 344 с.
3. Майборода В. Відкриття пам'ятника М.Залізняка і І. Гонти в Умані. URL: <https://www.ar25.org/article/vidkryttya-pamyatnyka-mzaliznyaku-i-igonti-v-umani.html>
4. Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2018 році. Постанова Верховної Ради України № 2287-VIII від 08.02.2018. /Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 11. ст.65.
5. Таїрова-Яковлєва Т. Коліївщина: великі ілюзії. Київ : Кліо, 2019. 256 с.
6. Чухліб Тарас. Магнат. Козак і Гайдамака. Боротьба за владу Русі-України з Короною Польською (1569-1769 рр.). Київ : Києво-Могилянська академія, 2018. 464 с.

УДК 316.77:352

ТРАГІЧНА ДОЛЯ СТУДЕНТІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЛЬВІВСЬКОГО МЕДИЧНОГО ІНСТИТУТУ У 40-ИХ РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ: ДО ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

Лідія Яворська,

*кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри
фармації Тернопільського національного медичного
університету імені І. Я. Горбачевського*

У статті висвітлено трагічний життєвий шлях студенток-фармацевток відновленого в 1944 р. Львівського державного медичного інституту, активних учасниць боротьби за волю України у 40-х роках ХХ століття.

Ключові слова: *студенти-фармацевти, боротьба за волю України, арешти, тюремне ув'язнення, загибель.*

The article highlights the tragic life path of female pharmacists, students of the Lviv State Medical Institute reinstated in 1944, active participants in the struggle for freedom of Ukraine in 1940s.

Keywords: *pharmacist students, fight for freedom of Ukraine, arrests, imprisonment, death.*

Особливо актуальними нині є слова відомого українського державного і громадсько-політичного діяча Сергія Єфремова: «Мало якому народові в світі доводилося переживати трагічнішу долю, ніж та, що зазнав за своє історичне життя народ український. Ще не одному поколінню доведеться добре попрацювати над висвітленням трагічних сторінок нашої історії. Адже ми не маємо права забувати жодного імені, принесеного в жертву кровожерливій варварсько-тоталітарній системі».

За участь у збройній боротьбі або співпраці з УПА більшовицька влада звинувачувала цілі родини в антидержавній діяльності і нищила фізично або вивозила у віддалені райони Півночі, Сибіру чи Казахстану. Це стосується і родин, в яких були студенти-фармацевти. Особливу увагу заслуговують ті, чие життя обірвалося у молодому студентському віці.

Використавши архівні матеріали, особові справи, літературні джерела, а також спогади рідних і близьких, наводимо основні біографічні дані трьох сту-

денток-фармацевток ЛДМІ 1940-х років, які загинули в підпіллі або в тюремному ув'язненні: Любові Верес, Любові-Ірини Гусак, Анни Рудакевич.

Студенткою фармацевтичного факультету, яка віддала своє молоде життя в підпільній збройній боротьбі в лавах ОУН-УПА, була Любов Верес.

Верес Любов Михайлівна («Ірма») (1925 – 20.01.1949)

Любов Верес народилася в 1925 р. в учительській сім'ї Михайла і Ольги (з дому Соломка) Верес у с. Пуків на Рогатинщині тодішньої Станіславської (нині Івано-Франківської) області ([2], с. 37, [10], с. 23). Світогляд і національна свідомість Любові формувалися під впливом батьків-патріотів та їхніх родин. Мало хто тоді знав, що хата тітки Катерини Соломки була явочною квартирою для головного командира УПА Романа Шухевича («Василя») під час його перебування в Пукові з листопада 1945 до квітня 1946 року. Через Катерину Соломку Роман Шухевич підтримував контакт із зв'язковими – Катериною Зарицькою, Галиною Дидик, Ольгою Ільків. Уся чисельна родина Соломки була вивезена в Сибір, а Катерину Соломку заарештували в грудні 1948 р. і вона загинула в катівнях МДБ ([5], [8], с. 648).

Після закінчення початкової школи в рідному селі (батько був багатолітнім директором школи) Любов Верес навчалась у Рогатинській гімназії, а потім стала студенткою фармацевтичного факультету Львівського державного медичного інституту (ЛДМІ). Про цей період в літературі і спогадах товаришів ([5], [10], с. 23, [12] с. 106-107) є суперечливі дані.

Працюючи в архіві АНМУ імені Данила Галицького, нам вдалося з'ясувати, що Верес Люба Михайлівна була зарахована на посаду секретаря лікувального факультету з 20 вересня 1945 р. [1] (наказ по ЛДМІ № 2177 від 20.09.1945) і звільнена з цієї посади 12 жовтня 1945 р. (наказ № 2523 від 12.10.1945). Це було пов'язано з тим, що Люба в цей час стала студенткою I курсу фармацевтичного факультету, про що свідчить наказ № 2412 від 4.10.1945 про призначення стипендії 160 студентам I курсу, в т. ч. під № 140 числиться Верес Л. М. Була студенткою останньої 6 групи (27–28 студентів), навчалася добре, отримувала стипендію і на II курсі (наказ № 51 від 12.02.1947), і на III курсі (наказ № 363 від 01.07.1947). Призначалася старостою 6 групи на II курсі (наказ № 4370 від 10.09.1946) і на III курсі (наказ № 597 від 15.09. 1947).

На той час Люба уже була тісно пов'язана з підпіллям, привозила зі Львова медикаменти, перев'язувальні матеріали, приладдя для уколів, ділилася ними з тіткою Катериною Соломкою, яка таємно лікувала поранених та хворих повстанців ([5], [7], с. 374-378, [8], с. 640, 648).

Про підпільну працю Люби Верес згадує член Братства ОУН-УПА Михайло Штогрин під назвою «Такою я знав Любу Верес» [14]. «...Мені було сказано, що маємо бути якнайшвидше на Рогатинщині. Там має бути важлива конференція... Беремо зв'язкового, йдемо на Слов'ятин. Там нас буде чекати хтось з проводу та центрального зв'язку і проведуть до місця призначення. Приходимо до с. Слов'ятин... Люба Верес, як зв'язкова Центрального проводу, веде нас до місця призначення.

До вечора 10 липня 1944 року ми вже були у с. Пукові. Заночували у Люби. Відносно неї, то можу сказати тільки те, що вона була дуже вродлива, життєрадісна, розумна, розсудлива, відважна. Мене вразило те, що вже в той час прекрасно знала німецьку мову, була гарно вихована. Видно було, що виростала в інтелігентній патріотичній сім'ї. Її батьки були вчителями. Батько був учителем німецької мови і любов до цієї мови, очевидно, прищепив і дочці.

...Зустрілись ми знову десь 13–15 липня в с. Бокові Підгаєцького повіту... Наша група: Люба Верес, моя сестра Марійка, «Соловій», «Опришко» і я були

добре озброєні, всі мали автомати. Ми успішно без всяких непередбачених випадків перебрались через Золоту Липу... Я тут ще раз переконався, якою рішучою та відважною підпільницею була Люба Верес. На жаль, це була моя остання зустріч з нею, бо пізніше десь у 1945 році Люба перейшла на іншу працю на Рогатинщину».

За даними Аретія Кравця ([6], с. 147), Люба Верес під псевдонімом «Ірма» спочатку стала зв'язковою Крайового проводу, а потім особистою зв'язковою представника Центрального проводу ОУН на Рогатинщині Романа Кравчука (псевдо «Петро» і «Максим»).

Якийсь час Люба поєднувала підпільну працю з навчанням в інституті, але з огляду на конспірацію залишила медінститут, вела напівлегальний спосіб життя, а згодом перейшла у підпілля до вояків УПА. Час від часу перебувала у криївці на Гусаківському узліссі. Тут у Йорданський вечір 1949 р. через підлу зраду провокатора загинула 23-річна Люба Верес разом із нареченим Ярославом Галугою («Зеноном») (провідником Надрайонової служби безпеки ОУН і охоронцем Романа Шухевича під час його перебування в с. Пукові) і п'ятьма повстанцями ([5], [8], с. 657).

Після здобуття Україною незалежності, на місці героїчної загибелі сімох повстанців, в урочищі «Гусаків» біля присілка Переліски на Рогатинщині було висипано символічну могилу, де щороку пуківчани і люди з навколишніх сіл відправляють панахиду по загиблих героях ([12], с. 107).

Гусак Любов-Ірина Максимівна (20.03.1926 – 1951)

Любов-Ірина Гусак (фото з особової справи, 1945) народилася в с. Городище Бережанського району Тернопільської області в учительській родині Максима і Терези Гусак. Під час навчання в Бережанській гімназії (1938-1944) стала членом Юнацтва ОУН, мала зв'язок з УПА ([10], с. 36-37). В 1945 р. закінчила заочний шкільний відділ Бережанської педагогічної школи, отримала атестат із званням учителя початкової школи і деякий час учителювала в с. Нараїв на Бережанщині [3].

У вересні 1945 р. Любов Гусак склала вступні іспити і була зарахована студенткою I курсу фармацевтичного факультету ЛДМІ (наказ № 2175 від 19.09.1945). Під час навчання на II курсі в листопаді 1946 р. була заарештована і відрахована зі складу студентів (наказ № 4602в) від 30 грудня 1946 р.) «за невідвідування занять» (разом з однокурсниками Олексійчук А. В. і Чайківською О. П.). Військовий трибунал засудив Любу Гусак на 6 років виправно-трудових таборів. Відбувала покарання у таборах Кемеровської області (РФ), працювала на лісоповалі. Там захворіла на туберкульоз, померла в 1951 р. у 25-річному віці. Похована на табірному цвинтарі, місце поховання невідоме ([11], с. 44).

Про Любу Гусак згадано у публікації ([4], с. 67]) так: «Гусак Люба з с. Тростянець Бережанського району, молода, тендітна дівчина. Ще не закінчила гімназії, як стала зв'язковою УПА. Зловили Любу при виконанні завдання, судили. Вивезли до Сибіру. Холод, голод, непосильна праця були не під силу молодій патріотці. Померла на лісоповалі».

Рудакевич Анна Михайлівна (17.04.1923 – 13.08.1945)

Анна Рудакевич народилася в с. Глядки Велико-Глибочецького (нині Зборівського) району Тернопільської області в селянській родині Михайла і Анни Рудакевич. Неповну середню освіту здобула в рідному селі (1930-1937), навчалася в 1 і 2 класах Тернопільської приватної гімназії педагогічного товариства «Рідна школа» (ТГРШ) (1937-1939) ([15],

с. 533). З приходом «визволителів» в 1939 р. продовжила навчання у 7 і 8 класах радянської школи-десятирічки. З 1941 р. навчалась у 7 і 8 класах Тернопільської української державної гімназії (ТУДГ), де в 1943 р. склала матуру (іспити зрілості) й отримала свідоцтво зрілості ([9], [15], с. 640).

Відповідно до тогочасних вимог, записатися на фармацевтичні студії могла особа, яка мала середню освіту і пройшла попередню річну практику в аптеці. Тому Анна під час канікул (влітку 1942), а також після закінчення гімназії (липень 1943–березень 1944) Анна (1-ша зліва) з гімназистками по дорозі з гімназії до церкви (Тернопіль, травень 1939) проходила практику в аптеці м. Тернополя. З 1 серпня 1944 р. працювала завідувачем аптечного пункту в Борках Великих (нині смт Великі Бірки Тернопільського району) Тернопільської області [9].

2 жовтня 1944 р. Анна Рудакевич звернулася із заявою до директора ЛДМІ проф. Скосогоренка Г. Ф. з проханням прийняти її на навчання на I курс фармацевтичного факультету, додавши необхідні документи (автобіографію, копію свідоцтва про народження і хрещення (латинською мовою), копію свідоцтва зрілості). Цього ж числа було видало наказ по ЛДМІ № 398 про додаткове зарахування Рудакевич Анни Михайлівни студенткою I курсу фармацевтичного факультету. Проте Анні не вдалося закінчити навіть I курсу, тому що 4 квітня 1945 р. вона була відрахована зі списку студентів «за систематичне невідвідування лекцій» (наказ по ЛДМІ № 1275).

За спогадами родичів, Анна була звинувачена у співпраці з УПА під час проходження практики в аптеці чи роботи в аптечному пункті, заарештована і кинута до в'язниці. Невдовзі Анну звільнили, але після перенесених катувань і (офіційно) запалення легень вона померла 13 серпня 1945 року у 22-річному віці. Похована на цвинтарі у рідному селі Глядки неподалік Тернополя.

Так трагічно закінчилося життя молодих українських студентів-патріотів в роки визвольних змагань 1940-1950-х років.

Інші деталі біографій Любові Верес і Любові-Ірини Гусак опубліковані нами в книзі [16] (с. 84-94 і с. 120-124, відповідно), а Анни Рудакевич («бывшей студентки 1944») – в роботі ([13], с. 117-118).

Література

1. Верес Любов Михайлівна. Особова справа 129 № 11. Архів ЛНМУ імені Данила Галицького.
2. Ганіткевич Я., Пундій П. Українські лікарі. Біобібліографічний довідник. Кн. 3. Учасники національно-визвольної боротьби та українського державотворення. Репресовані та реабілітовані лікарі України / наук. ред. Любомир Пиріг. Львів, 2008. 428 с.
3. Гусак Любов Максимівна. Особова справа № 9592. Архів ЛНМУ імені Данила Галицького.
4. Завійська Г., Маланюк М. Незакінчена книга про мужніх галичанок. Тернопіль, 1999. 172 с.
5. Коритко Р. Ф. Пуків – героїчне село Рогатинського Опілля. Львів : Тріада плюс, 2009. 816 с.
6. Кравець Аретій. Медики у визвольних змаганнях українського народу (від Українського Червоного Хреста до Служби здоров'я УПА). Львів : Галицька видавнича спілка, 2010. Випуск 14. 178 с.
7. Літопис Української Повстанської Армії. Т. 32. Медична опіка в УПА. Кн. 2. Торонто-Львів, 2001. 582 с.
8. Рогатинці в боротьбі за волю / упоряд. В. Мельник. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2005. 834 с.
9. Рудакевич Анна Михайлівна. Особова справа № 3286. Архів ЛНМУ імені Данила Галицького.
10. Українська жінка у визвольній боротьбі (1940-1950 рр.) : біографічний довідник / упоряд. Мудра Н. П. Вип. 1. Львів : Світ, 2004. 192 с.

11. Українська жінка у визвольній боротьбі (1940-1950 рр.) : біографічний довідник / упоряд. Мудра Н. П. Вип. 2. Львів : Світ, 2006. 192 с.
12. Українська жінка у визвольній боротьбі (1940-1950 рр.) : біографічний довідник / упоряд. Мудра Н. П. Вип. 3. Львів : Світ, 2009. 144 с.
13. Фармація Тернопілля: минуле й сьогодні. 60-річчю Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського і 17-річчю фармацевтичного факультету присвячується / Т. А. Грошовий, А. П. Яворська, Н. В. Марків та ін. Тернопіль : ТДМУ «Укрмедкнига», 2017. 420 с.
14. Штогрин Михайло. Такою я знав Любу Верес // Газета «Повстанець», 1998, вип. 46.
15. Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі. До сторіччя заснування 1898-1998. Тернопіль-Львів: НТШ ім. Шевченка, Львів. крайове тов-во «Рідна школа», 1998. 736 с.
16. Яворська Лідія. Доли репресованих родин фармацевтів : науково-популярне видання. Ч. II. Київ : АртЕк, 2019. 412 с.